

הנדון: המסרה IL – סיכום חמש שנות פעילות

רקע

במהלך שנת 2016 החלו שיחות ראשונות בין הגופים המרכזיים שעוסקים במורשת וטבע – רשות הטבע והגנים, המועצה לשימור אתרי מורשת, אגף מורשת (אז במשרד רה"מ), רשות העתיקות וקק"ל – במטרה לקדם את תחום המסרה בישראל. לאחר הגדרת מטרות ויעדים החל הצוות המוביל לקדם פעילויות שונות במטרה להניע תהליך לאומי לחיזוק המסרה באתרי מורשת וטבע, גני חיות וגנים בוטניים, מוזיאונים ועוד. הפעילות עצמה החלה בשנת 2017. מטרת מסמך זה לתאר בפני מנהלי הארגונים המובילים את שנעשה ולאן נמשכת הדרך.

מטרת העל

המטרה, כפי שהוגדרה על-ידי הצוות, היא בניית ארגון חזק ויציב שיהפוך את המסרה למקצוע רב-תחומי, מגובש, משלב תיאוריות וניסיון, יסייע לארגונים, לחוקרים ולאנשי מקצוע.

1. יצירת מדיניות לאומית בנושא המסרה
2. הפעלת גוף מקצועי מסייע לארגונים ציבוריים ופרטיים העוסקים בתחום
3. חיבור בין עוסקים בתחום משדות ידע שונים
4. מתן הזדמנויות להתפתחות מקצועית של חברים עצמאיים
5. חיזוק ותמיכה בתוכניות אקדמיות קיימות וחדשות
6. מתן הזדמנויות לגדילת המקצוע וחיזוקו
7. יצירת תקשורת בכלי מדיה שונים כדי לשמור את החברים מיודעים על התפתחויות
8. שימור ההיסטוריה של המסרה בישראל
9. יצירת קשר בין בעלי העניין השונים ליצירת שיתופים מקצועיים ועסקיים
10. הקמת מסגרת יציבה לתפעול ההתארגנות
11. עידוד מצויינות בתחום
12. בניית קשרים עם גופים דומים בעולם, וחיזוק השתתפות החברים הישראלים בהכשרות וכנסים בחו"ל
13. בניית תוכנית אסטרטגית ארוכת טווח למימוש המטרות

קהלי היעד

עובדי ארגונים ציבוריים ופרטיים העוסקים בהמסרה, חוקרים וסטודנטים, אוצרים, מעצבים, אדריכלים, ספקי תוכן ומתעניינים בתחום

מה נעשה בחמש השנים האחרונות – 2017 עד 2022.

א. הגופים השותפים

בדצמבר 2017 נערך מפגש של מנהלי הגופים השותפים, למעט קק"ל. המנכ"לים דיברו על התחייבותם לקידום נושא ההמסרה וביקשו מהצוות לקדם תוכנית עבודה. בחומש הייתה יציבות בהשתתפות פעילה ובמימון של המועצה, רט"ג, אגף מורשת ואוניברסיטת חיפה. רע"ת היו שותפים רעיוניים עד שלב התשלום. קק"ל נכנסו בשלב מאוחר יותר לשותפות פעילה, אך בשנתיים האחרונות מתעכבת העברת כספי השותפות. איגוד המוזיאונים ואיקו"ם ישראל שותף פעיל בפורום מאז היווסדו, ללא שותפות במימון. בשנתיים האחרונות קוימו שיתופי פעולה גם עם איקומוס ישראל ועם קרן רמת הנדיב בסיוע במימון של הכנסים. יחידת המוזיאונים של משרד הביטחון הביע רצונה לתמוך אף היא בפורום אך טרם העבירה את חלקה.

ב. גוף מוביל

לאור בקשת הגופים השותפים, הוסכם ע"י כלל השותפים שהמועצה לשימור אתרים תהווה את הגוף שיוביל את ההתנהלות היום יומית של ההמסרה. ההכרעה הייתה שבשלב זה אין להקים ישות משפטית כלכלית נפרדת ושהמועצה תהווה את החיבור בין הגופים השונים ותהיה הגוף המוציא לפועל של הכרעות פורום ההמסרה. המועצה כגוף מוביל תרמה לאור זאת מעבר לחלקה היחסי וסייעה לזרימת התהליך חרף הקשיים הכלכליים והתקשורתיים שעלו בדרך.

ג. צוות המסרה IL

צוות ההיגוי מורכב מנציגי הגופים השותפים החתומים מטה. הצוות נפגש מספר פעמים בשנה, בעיקר סביב הכנס השנתי, לשם סיכום התרחשויות העבר והחלטות על העתיד. מתוך הבנה כי אנשי הצוות עושים את עבודתם מעבר לעבודתם בארגונים הוגדר כבר מהתחלה הצורך באדם חיצוני שירכז ויתכלל את כל הפעילויות והרצונות של הצוות. לשם כך, באוגוסט 2019 נשכרה ד"ר יעל במברגר.

ד. מימון

כדי לממן את משכורת הרכות, הפעילויות השוטפות, מדיה וחלק מהכנס הארצי סוכם כי הגופים ישתתפו ב-25 אש"ח מדי שנה. לצערנו רק משרד ירושלים ומורשת והמועצה לשימור אתרים עמדו בכל ההתחייבויות לאורך כל הזמן, והדבר מהווה קושי להמשך.

ה. כנס ארצי

עד היום נערכו 5 כנסים ארציים

מספר משתתפים	נושא	מקום	תאריך
	אתר-מסר-קהל	מוזיאון ארצות המקרא, י"ם	דצמבר 2017
	הסללה והשפעתה על ההמסרה	בית הפלמ"ח	פברואר 2019
160	המסרה בשטחים הפתוחים	מרכז מורשת משטרת ישראל, בית שמש	פברואר 2020
200	ממשבר להזדמנות	כנס מקוון	ינואר 2021
160	שיתוף ושותפות ציבור במעשה ההמסרה: נטל או מתכון להצלחה?	מוזיאון ישראל	מרץ 2022

ו. קהילה

קהילת ההמסרה מונה היום 480 חברים. כולם אנשי מקצוע מעולם המוזיאונים, אתרי המורשת, אתרי הטבע וגני החיות. ביניהם נמנים מנהלי אתרים, רכזי קהל וקהילה, רכזי הדרכה, אוצרים, אדריכלים, אנשי קריאייטיב, אנשי חינוך מוזאלי, חוקרים, מורי דרך, אנשי תוכן ואנשי תיירות.

ז. קורסים

פורום ההמסרה מציעה לחבריו מגוון קורסים. סדנה אקדמית בהמסרה – בשיתוף עם אוניברסיטת חיפה. הסדנה עוסקת בעקרונות ההמסרה ובדרכים ליישומם. התקיימו כבר שתי סדנאות, שה"כ 34 בוגרים בשני מחזורים. בשנת 2022 הופעלו לראשונה שני הקורסים הבאים:

קורס תמר"ה – תכנון מבוסס המסרה. הקורס עוסק בשילוב המסרה בשלבי תכנון תצוגה ואתר. מיועד למתכננים ולמנהלי אתרים. סה"כ 18 בוגרים במחזור הראשון.
קורס הדס"ה – הדרכה מבוססת המסרה. הקורס עסק בבניית הדרכה לפי עקרונות ההמסרה. מיועד לרכזי הדרכה, מנהלי אתרים ומורי דרך. סה"כ 18 בוגרים במחזור הראשון.
בשנה הקרובה מתוכננים קורסים אלו וקורסי המשך.

ח. קבוצות עבודה

בתהליך של שיתוף ציבור נבחרו נושאים לקבוצות עבודה. שתי הקבוצות הראשונות שהחלו את דרכן הן:

1. המסרה באוצרות ותכנון
2. שילוט

הקבוצות עובדות על כתיבת מסמך המלצות, כל אחת בתחומה, שיהיה בסיס להערות ולמשוב באמצעות שיתוף ציבור של חברי קהילת ההמסרה. ההמלצות יועברו לדיון בגופים השותפים. בימים אלו נבדקת אפשרות לפתיחת קבוצת מחקר בהמסרה בשיתוף עם חברי סגל מאוניברסיטת חיפה.

ט. סיורים וובינרים

בחמש השנים האחרונות נערכו עשרות סיורים באתרים שונים בארץ תחת הכותרת "מאחורי הקלעים". בסיורים אנשי האתר הכירו למשתתפים את המקום ואת נושאי ההמסרה בו, חשפו דילמות והתייעצו עם המשתתפים.
כתוצאה מסגרי הקורונה וחוסר היכולת להתכנס החלה סדרת וובינרים מקצועיים דרך פלטפורמת ZOOM. הסדרה נמשכת כך שבכל חודש מתקיים מפגש בהובלתו של איש/ אשת מקצוע מקהילת ההמסרה.
בסוף שנת 2022 מתקיימת סדרה בנושא "המסרה דרך האוכל", המראה פנים לשילוב מאכלים כאמצעי נוסף של המסרה. הסדרה כוללת וובינרים וסיורים.

י. יום עיון

בדצמבר 2018 ערכה רט"ג כחלק מהשתתפותה בפורום ההמסרה יום עיון שעסק בהמסרה ונגישות. ביום השתתפו קרוב ל-80 משתתפים מארגונים שונים ועצמאיים.

יא. מדיה

הפורום מפעיל אתר אינטרנט ובו מידע על כנסים, סיורים וובינרים. כמו כן קיימים בו חומרים מקצועיים.
דף פייסבוק וניוזלטר עתי מהווים דרך לשמירת קשר עם מאות מתעניינים ודרך לעדכון על מגוון הפעילויות.

יב. ספרות מקצועית

כחלק מהתמקצעות התחום נעשו מספר פעולות

- א. **המסרת המורשת שלנו** – ספרו של פרימן טילדן תורגם מאנגלית לעברית וכעת התובנות שמצוטטות בכל העולם נגישות לקורא העברי. הספר יצא לאור במימונה של קרן קימת לישראל ובהוצאת המועצה לשימור אתרים.
- ב. חוברות הדרכה – חוברת הדרכה שנכתבה עבור Interpret Europe על-ידי מייקל גלן תורגמה וחולקה בכנס הארצי הראשון.
- ג. הספר **לובש צורה: אפיון מרחבים מוזיאליים** נכתב על ידי יעל במברגר ואלעד בצלאלי, בעקבות הצורך שעלה מהשטח להבניית שילוב ההמסרה בתהליך הפיתוח של אתר או תצוגה. הספר יוצא לאור על ידי המועצה לשימור אתרים.
- ד. בימים אלה נכתבים שני מסמכים ראשוניים על-ידי קבוצות העבודה: מדריך לשילוט ומדריך להמסרה באוצרות ותכנון.

יג. Interpret Europe – חברות ושיתופי פעולה

כחלק מהשותפות בארגונים בעולם הצוות מעודד ישראלים להיות חברים בארגון האירופי. כיום ד"ר יעל במברגר מהווה חברה בוועדת ההיגוי של הארגון. ד"ר איל מטרני הוא חבר וותיק בארגון. במסגרת בניית הקורסים של ההמסרה נעשה שיתוף של חומרי ההוראה עם הארגון האירופי.

תוכניות לעתיד

- הגדלת הפורום באמצעות פניה לקהלים נוספים, כמו מעצבים, מפקים ומורי דרך. התאמת התכנים של הסיורים והוובינרים לקהלים אלו.
- הטמעת תכני המסרה בהשתלמויות בגופים (מורי דרך, רכזי הדרכה ועוד).
- שימוש בפלטפורמות מדיה נוספות, כמו יצירת סדרת פודקאסטים בנושא המסרה.
- פיתוח קורסי המשך לתמר"ה ולהדס"ה, והמשך הוראה של הקורסים הקיימים.

לקחים ומסקנות

יציבות כלכלית היא תנאי הכרחי להמשך פעילותו של הפורום. נדרשת מחויבות של הגופים לעמוד בהבטחותיהם להעברת התשלום מדי שנה.

כמו כן, קיימים גופים אשר חבריהם נהנים מפעילויות ההמסרה למרות שארגון הגג שלהם לא נותן את חלקו. מן הראוי שגופים אלו יתנו את חלקם במימון ההמסרה, כל אחד לפי גודלו וכוחו.

התמקצעות היא תנאי הכרחי להגדלת הקהילה. הקורסים מהווים את התשתית לכך, בשאיפה שבשנים הבאות בוגרי הקורסים יוכלו ללמד בעצמם את התכנים בארגוני האם שלהם, וכן בקורסים של הפורום.

גיוון במדיות יכול לסייע להגיע לקהלים מגוונים בתוך הקהילה. יש לבצע התאמות למדיות שונות ולעסוק במגוון התכנים הנוגעים בהמסרה.

על החתום,

חברי וועדת ההיגוי לקידום ההמסרה בישראל –

שירה שפירא, סגנית ראש אגף בכיר מורשת, משרד ירושלים ומורשת
אלעד בצלאל, סמנכ"ל מינהל, מטה ומורשת, המועצה לשימור אתרי מורשת בישראל
ד"ר אייל מטרני, ממנהלת תחום קהל וקהילה מחוז מרכז, רשות הטבע והגנים
ירון צ'רקה, צפר ראשי, קרן קימת לישראל
רז סמירה, יו"ר איגוד המוזיאונים ואיקו"ם ישראל
תמי ריץ, איקומוס ישראל
רוני בר-נתן, מנהלת מחלקת השתלמויות ואירועים, המועצה לשימור אתרי מורשת בישראל
אדר סטולרו-מליחי, מנהלת יחידת התוכן, מחוז מרכז, רשות הטבע והגנים
ד"ר אסף זלצר, ראש התוכנית לתואר שני באוצרות מורשת, אוניברסיטת חיפה
שירי ארליך, יחידת המוזיאונים של משרד הביטחון
ד"ר יעל במברגר, רכזת המסרה ישראל

